

ANALÝZA PRÁVNÍHO RÁMCE K ZAJIŠTĚNÍ BOZP PŘI VZORKOVÁNÍ VOD V TERÉNU

ANALYSIS OF THE LEGAL FRAMEWORK FOR ENSURING OSH IN THE WATER SAMPLING IN THE FIELD

SKŘEHOTOVÁ, M. & SKŘEHOT, P.A. & MAREK, J.

Abstrakt

Úkoly v prevenci rizik, stejně tak jako celá agenda bezpečnosti a ochrany zdraví při vzorkování vod je rozsáhlý a složitý proces. Je potřeba vzít v úvahu, kolik rizikových faktorů ovlivňuje pracovní podmínky při odběrech vzorků (např. povětrnostní, charakteristiky odběrového místa, požadavky na vybavení a postupy apod.), a jaká specifická a často i skrytá rizika tak ohrožují vzorkaře při jejich práci. Tato rizika je nutné nejen dokonale poznat a pochopit jejich příčiny, ale také přijmout proti nim taková opatření, která zajistí požadovanou úroveň BOZP. Mezi základní opatření patří bezpečné pracovní postupy a vhodné ochranné prostředky. Současně s tím by ale zaměstnavatel měl dbát i na soustavný odborný rozvoj zaměstnanců, který je předpokladem k jejich zodpovědnému přístupu k bezpečnosti práce. To ovšem vyžaduje, aby zaměstnavatel sám potřebnými znalostmi disponoval a dokonale se orientoval v platné právní úpravě, technických normách i nejnovějších poznatcích vědy a techniky v daném oboru. S přihlédnutím ke specifikám práce vzorkaře, ale nemají jejich zaměstnavatelé v současnosti jednoduchou pozici. Na základě námi provedené analýzy právních předpisů a souvisejících technických norem jsme získali ucelený přehled o aktuálním stavu. Lze konstatovat, že v konkrétních aspektech tato oblast není legislativou téměř dotčena. I kompetentní autority v této specifické problematice tápou. Jediné možné východisko pro návrh vhodných opatření tak skýtá právní analogie, jejíž možné použití stručně představuje tento článek.

Abstract

Tasks in risk prevention, as well as the entire agenda of health and safety at water sampling is vast and complex process. It is necessary to take into account how many risk factors affecting working conditions during sampling (eg. Weather, the characteristics of the sampling site, equipment requirements and procedures, etc.), And what specific and often hidden hazards that threaten the sampler in their work. These risks need not only perfectly know and understand their causes, but also to take such measures against them to ensure the required level of safety and health. The basic measures include safe work practices and personal protective equipment. In parallel, however, the employer should pay attention also to the continuous professional development of employees, which is a precondition for their responsible approach to safety. This, however, requires that the employer alone possessed the necessary knowledge and well-versed in current legislation, technical standards and the latest findings in science and technology in the field. Taking into account the specifics of the job sampler, but their employers do not currently an easy position. Based on our analysis of legislation and relevant technical standards we have gained a comprehensive overview of the

current status. We can say that in certain aspects of this area of legislation is almost unaffected. Even competent authority in that specific issues are lost. The only possible basis for the design of appropriate measures and provides legal analogy, the possible use of a brief introduction to this article.

Klíčová slova

vzorkování vod; bezpečnost a ochrana zdraví při práci; legislativa

Key Words

Water Sampling; Occupational Health and Safety; Legislation

Úvod

Při odběrech vzorků vod, sedimentů či kalů se vzorkaři setkávají se širokou paletou nepředvídaných a v některých případech i nebezpečných pracovních podmínek a situací, přičemž si jejich možnou závažnost mnohdy ani neuvědomují. Jedná se zejména o práci u vody nebo nad vodou, manipulaci s potenciálně zdravotně nebezpečným materiálem (biologičtí činitelé) nebo s nebezpečnými chemickými látkami a směsmi (konzervační činidla) a v neposlední řadě také o práci za zhoršených klimatických podmínek. Ač je práce vzorkáře poměrně nenápadnou činností, je velmi různorodá co do místa i času (např. odběry v noci apod.). Okolnosti si často žádají provedení odběrů v uzavřených prostorech, v prostorech s nebezpečím výbuchu nebo vysokou hladinou hluku. Na vzorkáře tak působí řada rozličných faktorů, které mohou ovlivnit nejen kvalitu odběrů, ale také jeho bezpečnost. Kromě skupiny rutinních odběrů se tak téměř každé vzorkování stává originálním a je potřeba k němu takto přistupovat, zvláště pak z pohledu bezpečnosti a ochrany zdraví. Bohužel, neznalost na straně vzorkářů a nedostatečná bezpečnostní opatření na straně jejich zaměstnavatelů (vedoucích pracovníků), vede k tomu, že jsou vzorky odebírány vysloveně nebezpečnými způsoby nebo za podmínek, které bezprostředně ohrožují život a zdraví. Výjimkou nejsou případy, kdy vzorkaři při své práci nepoužívají veškeré potřebné OOPP, anebo proti všem zásadám prevence rizik pracují osamoceně bez dohledu nebo přímého spojení s další osobou.

Okolnosti, za kterých jsou vzorky odebírány, pochopitelně závisí především na umístění odběrového místa, typu odebíraných vzorků, normou stanoveného postupu odběru, povětrnostních podmínkách, ale také na fyzické a odborné zdatnosti vzorkáře, jeho zkušenostech a rozvaze. Zkušený a znalý vzorkář by měl nejen poznat, kde a jak potřebný vzorek odebrat, ale také jak to učinit bezpečně.

Právní rámec odborné kvalifikace vzorkářů

Zákon č. 262/2006 Sb. (dále jen zákoník práce) [1] v § 227 stanoví základní procesy odborného rozvoje zaměstnanců, kterými jsou:

- a) zaškolení a zaučení,
- b) odbornou praxi absolventů škol,
- c) prohlubování kvalifikace,
- d) zvyšování kvalifikace.

Zaškolení a zaučení je určeno pro pracovníka, který vstupuje do zaměstnání bez kvalifikace a zaměstnavatel je proto povinen naučit ho danou práci vykonávat. Základním předpokladem je, že toto zaučení/zaškolení bude zahrnovat také aspekty bezpečnostní, protože ochrana zdraví je na území České republiky nedotknutelným právem každého člověka vyplývající z ustanovení článku 31 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod [2] (dále jen „Listina“). Jelikož toto právo nesmí být nijak narušeno, je nutné ho implementovat do všech situací běžného i pracovního života. K tomu jsou určeny zákony a jejich prováděcí předpisy a dále tak zvané ostatní předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, což jsou předpisy upravující specifické otázky související s ochranou života a zdraví (tj. technické dokumenty a technické normy, stavební předpisy, dopravní předpisy, předpisy o požární ochraně, předpisy o zacházení s hořlavinami, výbušninami, zbraněmi, radioaktivními látkami, chemickými látkami a chemickými směsmi a jinými látkami škodlivými zdraví). Nezáleží na tom, zda pracovník vykonává práci v hlavním pracovním poměru (tj. závislou práci) či v jiném poměru (např. OSVČ, agenturní zaměstnanec, brigádník, osobní výpomoc člena rodiny apod.). V souvislosti s výkonem práce musí být ochrana zdraví zaručena všem a za všech rozumně předvídatelných podmínek [21].

Z hlediska kvalifikace pracovníků provádějících specifické, průběžně se měnící nebo fyzicky či duševně náročné činnosti, je klíčové soustavné prohlubování jejich teoretických znalostí, praktických dovedností i osobních zkušeností. Zákoník práce (viz § 230) chápe prohlubování kvalifikace jako její průběžné doplňování, kterým se nemění její podstata a které umožňuje zaměstnanci výkon sjednané práce. Za prohlubování kvalifikace se považuje též její udržování a obnovování, což jen podtrhuje důležitost jejího soustavného provádění (tj. nikoli jen jednou, ale opakovaně). Účast na odborných školeních nebo jiných formách přípravy anebo studium za účelem prohloubení kvalifikace se považuje za výkon práce, za který přísluší zaměstnanci mzda nebo plat. Zaměstnavatel je rovněž povinen hradit ostatní náklady s tím spojené.

Na druhou stranu, zákoník práce v § 106 odst. 4 ukládá zaměstnanci povinnost znát základní povinnosti vyplývající z právních a ostatních předpisů a požadavků zaměstnavatele týkajících se BOZP a tyto během práce dodržovat. Ty jsou považovány dokonce za nedílnou a trvalou součást kvalifikačních předpokladů zaměstnance k výkonu dané práce. Na druhou stranu, je povinností zaměstnavatele, aby zaměstnancům takové vzdělávání zajistil. Musí jim potřebné informace poskytnout buď sám prostřednictvím vlastních (odborně) způsobilých zaměstnanců, anebo jim umožnit absolvovat vhodné školení jinde (např. v odborných školách, u vzdělávacích agentur apod.). Povinností zaměstnance je zúčastnit se těchto školení a podrobit se ověření svých znalostí, což musí být provedeno řádně a průkazně [22].

Zákoník práce dále vyžaduje, aby zaměstnanec dodržoval zaměstnavatelem stanovené pracovní postupy, používal svěřené pracovní prostředky, dopravní prostředky, ochranná zařízení a osobní ochranné pracovní prostředky, svévolně je neměnil a nevyřazoval z provozu. I s tímto musí být zaměstnanec prokazatelně seznámen. Nemůže-li zaměstnavatel tuto skutečnost doložit, musí obvykle nést veškeré náklady spojené se vzniklou škodou. V této souvislosti je dobré upozornit na výslovnou povinnost zaměstnance používat osobní ochranné pracovní prostředky. Bohužel, z námi provedeného šetření vyplynulo, že mnoho vzorkařů osobní ochranné pracovní prostředky buď vůbec nepoužívá, anebo je používá jen velmi omezeně, protože jsou přesvědčeni, že pracovnímu úrazu se mohou účinně vyhnout uplatněním svých zkušeností a náležitou šikovností. Tuto představu mnozí nabyli už po absolvování přípravného kurzu, případně následně během praktické odborné přípravy pod vedením zkušeného vzorkaře. Nedůsledná bývají i periodická školení o BOZP prováděná

bezpečnostními technikami (osobami odborně způsobilými v prevenci rizik), případně „jen“ nadřizenými vedoucími pracovníky. Obvykle se během nich nevěnuje náležitá pozornost specifikům různých odběrů vzorků, souvisejícím nebezpečným situacím, ani vhodným preventivním opatřením, která často nejsou u daného zaměstnavatele ani písemně stanovena. Takové školení se pak stává jen jakousi otravnou formalitou, která vytváří všeobecnou iluzi o tom, že bezpečnost práce je v dané firmě na požadované úrovni.

Právní rámec vlastních odběrů vzorků

V praxi se každý odběr vzorků vod řídí příslušným plánem vzorkování (někdy označovaným jako program vzorkování) a standardním operačním postupem pro danou odběrovou kampaň. Plán vzorkování přitom představuje předem stanovený postup pro výběr odběrného místa, odběr, úpravu na místě, dopravu a přípravu dílčích vzorků nebo vzorků, které budou odebrány ze základního souboru jako vzorek [3]. Formálně vzato se jedná o soubor kritérií a postupů dohodnutých mezi zadavatelem (objednatelem) a subjektem provádějícím odběry vzorků, případně i jejich analýzu. Standardní operační postup je pak soubor pracovních pokynů, které musí být vzorkářem (nebo analytikem, který provádí jeho analýzu) splněny s ohledem na dodržení požadavků na kvalitu odběrů a postupů zavedených pro komplexní řízení kvality u daného subjektu dle požadavků akreditačního orgánu.

Tyto dokumenty jsou vytvářeny s přihlédnutím k požadavkům vyplývajících z příslušných právních předpisů a technických norem. V případě vzorkování vod se jedná zejména a o normy řady ISO 5667, které stanoví požadavky na odběry různých vzorků (vody, kaly, sedimenty). Úvodní norma této série, tj. ČSN ISO 5667-1 [4], by měla řešit mimo jiné i požadavky na bezpečnost práce při uplatnění různých způsobů odběru, ale prakticky to není pravda. Paradoxem všech norem výše uvedené série je, že v otázkách bezpečnosti a ochrany zdraví při vzorkování postupně odkazují jedna na druhou a společně pak na normu ČSN ISO 5667-1, čímž se bludný kruh uzavírá [5]. V konečném důsledku se tak čtenář nedozvídá téměř žádná prakticky využitelná doporučení. Podle použitých výrazových prostředků i slohu se na tvorbě těchto norem evidentně nepodíleli žádní odborníci na BOZP. Proto ani nemůže překvapit, že se namísto konkrétních příkladů hrozících nebezpečí a doporučených opatření pro předcházení úrazů v textech těchto norem můžeme setkávat s nic neříkajícími ustanoveními typu: „*Je třeba zvážit všechna rizika a řídit se pravidly bezpečnosti práce.*“ [6] nebo „*Je třeba dodržet požadavky národních a/nebo místních zdravotnických a bezpečnostních předpisů. Poznámka: Pravděpodobně je třeba zvážit nutnost úrazového pojištění.*“ [4].

Současně, většina norem, které jsme podrobili našemu zkoumání, se při „řešení“ otázek ochrany zdraví vzorkářů odkazuje na obecné bezpečnostní předpisy a nezbytná opatření typu: „*Je nutno uvážit a na nejmenší míru snížit jakákoliv rizika a dodržovat bezpečnostní předpisy.*“ [7] anebo „*Pracovníci odpovídající za návrh programu vzorkování a za jejich realizaci musí zajistit, aby byly dodrženy požadavky příslušných bezpečnostních předpisů a aby zaměstnanci pověřeni odběrem vzorků byli informováni o nezbytných opatřeních, která je třeba při vlastním vzorkování učinit.*“ [4]

Nejen laikové z řad vzorkářů, ale i námi oslovení odborníci na BOZP, se nebyli schopni shodnout na tom, o jaké bezpečnostní předpisy by se vlastně mělo jednat. V českém právním řádu neexistuje žádný právní předpis, který by se bezpečností práce při odběrech vzorků vod explicitně zabýval. Ve všech pracovně právních vztazích (jakož i v těchto případech) jsou závazné a musejí být dodržovány požadavky zákoníku práce, který v části páté poměrně

široce pojednává o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci. Zde uvedené klauzule o právech a povinnostech (zaměstnavatelů resp. zaměstnanců) jsou však obecného charakteru a vždy je nutné je vhodným způsobem implementovat na reálná pracoviště s přihlédnutím k dalším právním předpisům. Mezi ty jistě patří:

- zákon č. 309/2006 Sb. o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci [8],
- zákon č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví [9],
- nařízení vlády č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci [10],
- nařízení vlády č. 101/2005 Sb. o podrobnějších požadavcích na pracoviště a pracovní prostředí [11],
- nařízení vlády č. 362/2005 Sb. o bližších požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví při práci na pracovištích s nebezpečím pádu z výšky nebo do hloubky [12],
- nařízení vlády č. 168/2002 Sb., kterým se stanoví způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při provozování dopravy dopravními prostředky [13] a další.

Málokdo by ovšem čekal, že pro potřeby stanovení podmínek pro zajištění BOZP při vzorkování vod lze uplatnit také některá dílčí ustanovení nařízení vlády č. 591/2006 Sb. [14] o bližších minimálních požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví při práci na staveništích, nařízení vlády č. 28/2002 Sb. [15], kterým se stanoví způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při práci v lese a na pracovištích obdobného charakteru a dokonce i nařízení vlády č. 27/2002 Sb., kterým se stanoví způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při práci související s chovem zvířat [16]. Zde se však musíme legálně vypořádat s omezeními uváděnými v úvodních ustanoveních těchto předpisů, jež stanoví okruh činností nebo pracovišť, pro která je ten či onen prováděcí předpis určen.

Z hlediska možného ohrožení života a zdraví při vzorkování vod představuje kardinální problém práce v bezprostřední blízkosti vodních útvarů, popřípadě nad vodou nebo dokonce i přímo ve vodě. Zvláštním právním předpisem řešícím konkrétnější požadavky na pád z výšky nebo do hloubky je již zmíněné NV č. 362/2005 Sb. Ustanovení týkající se práce nad vodou jsou však velmi omezená až nejednoznačná. Tím, že byl zákonodárce takto stručný, musí být pro ochranu života a zdraví využity i požadavky obecného právního předpisu, kterým je NV č. 591/2006 Sb., a jeho předmětná část XIX. Skutečnost, že NV č. 591/2006 Sb. hovoří primárně o zhotoviteli, není v tomto smyslu podstatná. Platí totiž pravidlo **právní analogie**, které říká, že neexistuje-li pro konkrétní situaci přímo použitelná právní norma, použije se nejbližší obdobný právní předpis. Toto pravidlo se již mnohokrát objevilo také v judikátech. Příkladem může být Usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 17/03 a usnesení sp. zn. I. ÚS 53/03; rozsudky Nejvyššího správního soudu č. j. 9 As 57/2011-89 a č. j. 4 As 22/2005-68.

V tomto kontextu uvádí doc. JUDr. Pavel Mates, CSc. ve svém díle [17] zveřejněném na stránkách českého ministerstva vnitra následující: „*Nejvyšší správní soud zásadně váže použití analogie na absenci právní úpravy či konkrétní otázky v zákoně. Tam, kde taková mezera existuje, je zapotřebí ji vhodným způsobem vyplnit a tu musí nastoupit analogie a to nejprve legis a není-li možná pak iuris. Ať jde o soud nebo správní orgán, nemohou se vyhnout povinnosti překlenout mezeru, která v právu existuje a musí se jí usilovat vyplnit všemi nástroji, které právo poskytuje, aby zajistily odpověď na otázku, quid iuris, tedy co je právo*“. Není-li tedy jiná možnost, musí se k vyřešení dané situace použít analogických předpisů, tedy předpisů takových, které jsou si opravdu podobné. Platí však omezení, že

propojit jimi lze pouze pojmy, mezi nimiž existuje určitý vztah, což je třeba vždy posoudit z celkového smyslu právní úpravy, přičemž posouzení, zda tomu tak je, leží na aplikační praxi [18].

Tento axiom se tak stal myšlenkovým východiskem pro hledání cest a způsobů pro vypracování návrhu opatření a požadavků pro zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při vzorkování vod, coby součást řešení našeho projektu. Nejprve bylo nutné zpracovat analýzu všech potenciálně souvisejících právních předpisů. V rámci ní jsme detailně prostudovali celkem 5 zákonů, 19 prováděcích předpisů (nařízení vlády a vyhlášky) a 19 technických norem. Podrobněji jsme se pak zaměřili především na NV č. 362/2005 Sb. a právní rozbor tohoto předpisu.

Analýza právního pojetí rizika pádu do hloubky

Podle § 3, odst. 1, písm. a) NV č. 362/2005 Sb. je *zaměstnavatel povinen přijímat technická a organizační opatření k zabránění pádu zaměstnanců z výšky nebo do hloubky, propadnutí nebo sklouznutí nebo k jejich bezpečnému zachycení a zajistit jejich provádění na pracovištích a přístupových komunikacích nacházejících se nad vodou nebo nad látkami ohrožujícími v případě pádu život nebo zdraví osob například popálením, poleptáním, akutní otravou, zadušením*. Zcela nesporně je hlavním smyslem tohoto ustanovení předcházet zranění osob nejen následkem jejich pádu z výšky, ale také z důvodu utonutí ve vodě, respektive z důvodu jiného poškození zdraví způsobeného účinky nebezpečných chemických látek. Uvedený předpis ovšem blíže nespecifikuje, za jakých podmínek je zaměstnavatel povinen přijmout opatření proti pádu zaměstnance do vody. Taktéž ani nespecifikuje, zda je nutné přihlížet k hloubce vody či nikoli.

Vrátíme-li se k podstatě činností prováděných při vzorkování vod, je nutné si uvědomit, že se při nich setkáváme s rozličnými situacemi. Vzorky se mohou odebírat ze břehu, z loďky, z mostů, lávek, hrází, z vodních přepadů nebo i ze zamrzlé hladiny průseky v ledu. Výjimkou nejsou ani odběry přímo z vody (potoky, řeky, stojaté vodní plochy), kdy se vzorkař brodí povrchovým vodním útvarem a provádí zde odběry z různých míst, popř. provádí měření veličin průtočného profilu. V takových případech nastává situace, kdy se vzorkař buď nachází přímo nad vodní hladinou, kde mu hrozí pád do vody z důvodu ztráty stability (např. odběry ze břehu nebo z loďky), anebo se nachází přímo ve vodě, kde může být stržen vodním proudem, popř. uvíznout nohama ve dnových sedimentech. V obou případech je vystaven zvýšenému ohrožení života nebo poškození zdraví, zejména pak utonutí.

Při zvažování možných opatření k předcházení úrazům je ale nutné rozlišit v zásadě dvě samostatné roviny existujících rizik. Tím prvním je riziko pádu z výšky. Leckdo by mohl podlehnout dojmu, že nebezpečí pádu do (hluboké) vody nemusí představovat takový problém, jako třeba pád na beton nebo na travnatou zem. Při stanovování opatření proti pádu jsou ale takové úvahy naprosto zcestné. Je potřeba si uvědomit, že devastující účinky pádu na lidské tělo jsou přímo závislé na celkové změně polohové energie, a proto zvažovat „polehčující okolnosti“ pramenící z místních podmínek je tudíž zcela irelevantní. V tomto smyslu je nutné vycházet ze základní premisy, a to, že možnému pádu z výšky nebo do hloubky musí být zabráněno za všech okolností. Druhou rovinou je pak riziko spojené s utonutím, anebo synergickými účinky plynoucími z vlastností chemické látky, do níž člověk spadl. V případě prací u vody, na vodní hladině, nad vodou nebo i ve vodě samé se lze setkávat s častým názorem, že je při stanovení bezpečnostního opatření nutné vycházet z hloubky vody. To je ale také velký omyl. Smysl a účel opatření proti utonutí je totiž nutné

vnímat vždy v kontextu na skutečně reálnou možnost utonutí. Hloubka vody tak v řadě případů nemusí hrát zásadní roli, neboť jak je známo, utopit se člověk může i v louži. Opatření proti pádu do vody by rozhodně mělo pokrývat všechny situace, kdy nelze utonutí zaměstnance *a priori* vyloučit. Proto je zapotřebí dokonale znát pracovní postupy a místní podmínky, kde je daná práce prováděna.

To logicky přímo souvisí s vlastní organizací práce. To bylo také důvodem, proč jsme se při našem zkoumání zaměřili na další analogický předpis, kterým je NV č. 27/2002 Sb. V jeho Příloze č. 5. zaměřené na organizaci práce a pracovní postupy při chovu ryb, jsou uvedeny konkrétní požadavky na organizaci práce při použití plavidel, při pohybu po ledě a prosekávání ledu. Částečně lze k tomuto využít též vyhlášku č. 67/2015 Sb. [19], která uvádí mnohé organizační a technické požadavky spjaté s vodou a plavidly (např. vzdálenost osob od plavidel, značení řek a plavidel). Analýzou dalších právních předpisů jsme postupně došli k závěru, že pro řešení otázek bezpečnosti a ochrany zdraví při vzorkování vod je až na omezené výjimky většina právních předpisů natolik obecná, že jejich aplikace je v tomto segmentu přinejmenším problematická (ne vždy lze totiž analogii objektivně použít). Totéž platí i o technických normách (viz výše), které, ač by tuto oblast měly pojímat mnohem detailněji, jsou zcela bezbřehé a konkrétní, smysluplné požadavky či doporučení pro bezpečné odběry vzorků vod neobsahují vůbec.

Postoj kompetentní autority

K této složité problematice nás pochopitelně zajímal názor kompetentní autority. Obrátili jsme se proto na Státní úřad inspekce práce (dále jen SÚIP) s žádostí o odborné vyjádření k našim úvahám, které jsme v souvislosti s provedenou analýzou právního stavu i následné diskuse s oslovenými odborníky učinili. Konkrétně jsme chtěli znát názor SÚIP na to, zda lze pro účely předcházení pádu do vody v rámci provádění vzorkování vod a sedimentů plnohodnotně použít ustanovení Přílohy 3, části XIX. NV č. 591/2006 Sb., i když se tento prováděcí předpis explicitně vztahuje na staveniště a nikoli na jiné typy pracovišť. Další dotaz pak směřoval k bližšímu vymezení pojmů „práce nad volnou hloubkou“ a „práce nad vodou“, které jsou bez konkrétnějších významových obrysů zmiňovány v NV č. 362/2005 Sb.

Jak jsme z vyjádření č. 4820/1.40/16 záhy zjistili, bohužel, nejen legislativa, ale i věcně příslušné státní orgány jsou v této problematice oblasti značně alibistické. Oficiální vyjádření SÚIP se totiž omezilo pouze na odkaz na § 102 odst. 3 zákoníku práce, který stanoví, že *zaměstnavatel je povinen soustavně vyhledávat nebezpečné činitele a procesy pracovního prostředí a pracovních podmínek, zjišťovat jejich příčiny a zdroje. Na základě tohoto zjištění vyhledávat a hodnotit rizika a přijímat opatření k jejich odstranění a provádět taková opatření, aby v důsledku příznivějších pracovních podmínek a úrovně rozhodujících faktorů práce dosud zařazené podle zvláštního právního předpisu jako rizikové mohly být zařazeny do kategorie nižší. K tomu je povinen pravidelně kontrolovat úroveň bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, zejména stav výrobních a pracovních prostředků a vybavení pracovišť a úroveň rizikových faktorů pracovních podmínek, a dodržovat metody a způsob zjištění a hodnocení rizikových faktorů podle zvláštního právního předpisu.* K otázce výkladu uvedených pojmů pak bylo sděleno, že podle zákona č. 251/2005 Sb. [20] je SÚIP oprávněn poskytovat pouze základní informace a poradenství týkající se ochrany pracovních vztahů a pracovních podmínek a tato informační povinnost se nevztahuje na takové informace, jako jsou různé rozborů, prognózy, srovnávací přehledy, právní a jiné výklady. Takový závěr, ač jej lze považovat za korektní a zcela v mantinelech zákona, nás ovšem poněkud zklamal.

Tento postoj potvrdil, že inspekce práce nemá k danému problému jasný názor a odkazuje se toliko na obecný právní předpis, což je pouhý formalismus. Dovožovat z toho ale můžeme to, že v případě kontroly ze strany inspektorátu práce bude finální úhel pohledu, zda zaměstnavatel vyhledal příslušná rizika a vyhodnotil jejich správnou míru, včetně vhodnosti přijatého opatření, ponecháno zcela na vědomí a svědomí každého inspektora.

Takové „závěry“ si ovšem náš projekt dovolit nemůže. Cílová skupina, kterou jsou jak řadoví vzorkaři, tak i jejich zaměstnavatelé (resp. vedoucí pracovníci), pro zajištění náležité ochrany zdraví při odběrech vzorků v terénu potřebují slyšet jasná a konkrétní doporučení. Nelze-li se v této věci plnohodnotně opřít o právní předpisy, ani o stanoviska kompetentních autorit, nezbývá než čerpat potřebné poznatky přímo z praxe (tj. příklady správné praxe) popřípadě implementovat zkušenosti či vhodná řešení ze zahraničí.

Nejprve bylo ovšem nutné vypořádat s nejasným pojmoslovím, které nám komplikovalo další postup řešení. Za využití dostupných zdrojů [13, 23] i vlastní logické interpretace, jsme se pokusili navrhnout odborné definice klíčových pojmů. Ty jsme následně podrobili kritice ze strany odborné veřejnosti. Za tímto účelem jsme oslovili členy České asociace pro prevenci rizik, kteří jsou soudními znalci a předními odborníky na BOZP v ČR. Průnik jejich názorů a pohledů na věc pak reprezentuje tabulka níže:

Pojem	Definice
Práce nad volnou hloubkou	Práce, při nichž jsou pracovníci vystaveni nebezpečí pádu nebo zřícení do volné hloubky.
Práce nad vodou	Všechny činnosti prováděné na pracovištích nebo pohyb po přístupových komunikacích nacházejících se v libovolné výšce nad vodou.
Práce na vodě	Všechny činnosti prováděné při práci na hladinových plavidlech, pokud hrozí nebezpečí pádu nebo zřícení do vody, s výjimkou práce nad vodou nebo práce pod vodou.
Práce pod vodou	Všechny činnosti prováděné pod vodní hladinou za využití potápěčské výstroje.
Práce ve vodě	Všechny činnosti prováděné pracovníkem nacházejícím se ve vodě, kdy mu účinkem proudu vody nebo při chůzi po dně vodního útvaru hrozí nebezpečí ztráty stability nebo pád s rizikem utonutím. Nejedná se o činnosti, kdy je pracovník vybaven potápěčskou výstrojí s dýchacím přístrojem.
Práce v blízkosti vody	Všechny činnosti prováděné v těsné blízkosti vodního útvaru nebo pohyb po komunikacích blíže než 1,5 m od jeho okraje nezajištěného proti pádu do vody fyzickou zábranou a dále činnosti prováděné na svahu nebo pohyb po svahu, který ústí do vody, jehož je sklonem 25 stupňů a více.
Práce na zamrzlé hladině	Všechny činnosti prováděné při práci na zamrzlé hladině vodních útvarů, s výjimkou práce pod zamrzlou hladinou (potápěčské činnosti).

Závěr

Odpovědnost za bezpečnost práce při vzorkování leží podle zákoníku práce zcela na zaměstnavateli. S přihlédnutím k závěrům, které jsme získali detailní analýzou aktuálního právního stavu, ale není ze strany státu úplně fér striktně ji přenášet jen na ně. Stát totiž prostřednictvím právních předpisů ani oficiálních odborných doporučení (např. metodické pokyny, návody a příručky) nedokázal stanovit jednoznačné požadavky na BOZP resp. minimální standardy. Při tak rizikové činnosti, kterou vzorkování vod představuje, je obecný odkaz na povinnost vyhodnotit rizika možno vnímat spíše jako únik od reality.

Předmětem tohoto článku nebylo uvést vyčerpávající výpis právních předpisů, které se přímo či nepřímo váží k problematice vzorkování vod, ale poukázat na rozmanitost tohoto tématu, jeho specifika i složitost. Zde prezentovaná analýza poukázala na problém spojený se získáváním relevantních informací, které bylo nutné doslova „vyzobávat“ z jednotlivých právních předpisů, technických norem a dalších dokumentů. Kromě domácích zdrojů budeme další informace a příklady hledat také v zahraničních zdrojích. Budou-li získaná fakta hodná následování, necháme se jimi inspirovat při návrhu odborné příručky.

Kromě již uvedených úskalí a identifikovaných nejasností analýza odhalila také problém týkající se chaotičnosti v používané terminologii. Ten je velkým nedostatkem zejména technických norem, v nichž řada pojmů zcela chybí a jiné jsou významově zaměňovány (např. riziko, nebezpečí, ohrožení a nehoda často splývají). Také z tohoto důvodu bude jedním z výstupů projektu TD03000017 i terminologický slovník, který bude zahrnovat jak pojmy z problematiky vzorkování vod, tak i z bezpečnosti a ochrany zdraví. Vzorkářům tak bude poskytnuta možnost získat souhrnné pojmosloví, které jim, jak doufáme, napomůže lépe a komplexněji se orientovat v této oblasti.

Poděkování

Výsledky publikované v tomto článku vznikly v rámci řešení výzkumného projektu TD03000017 „Kritéria a požadavky na způsobilost osob oprávněných ke vzorkování vod“, který je spolufinancován Technologickou agenturou ČR. Uvedený projekt řeší konsorcium společností Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, v.v.i., ERGOWORK s.r.o. a Znalecký ústav bezpečnosti a ochrany zdraví, z.ú.

Literatura

- [1] Zákon č. 262/2006 Sb. zákoník práce. *Sbírka zákonů České republiky*, 2006.
- [2] Usnesení č. 2/1993 Sb. Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky. *Sbírka zákonů České republiky*, 1993.
- [3] ČSN ISO 5667-6 *Jakost vod - Odběr vzorků. Část 6: Návod pro odběr vzorků z řek a potoků*. Praha : Český normalizační institut, 2008. 20 s.
- [4] ČSN EN ISO 5667-1 *Jakost vod - Odběr vzorků. Část 1: Návod pro návrh programu odběru vzorků a pro způsoby odběru vzorků*. Praha : Český normalizační institut, 2007. 32 s.
- [5] MAREK J., SKŘEHOTOVÁ M., SKŘEHOT P.A. Vzorkování vod – běžná práce s řadou skrytých rizik. In *Bezpečnost a ochrana zdraví při práci, 2016, sborník příspěvků*. Ostrava : VŠB-TU, 2016. ISBN 978-80-7385-175-0. Dostupné na: <http://www.zuboz.cz/reference/publikace/>

- [6] ČSN ISO 5667-4 *Jakost vod. Odběr vzorků. Část 4: Pokyny pro odběr vzorků z vodních nádrží*. Praha : Český normalizační institut, 1993. 8 s.
- [7] ČSN ISO 5667-14 *Jakost vod - Odběr vzorků - Část 14: Pokyny k zabezpečování jakosti odběru vzorků vod a manipulace s nimi*. Praha : Český normalizační institut, 2001. 24 s.
- [8] Zákon č. 309/2006 Sb., o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. *Sbírka zákonů České republiky*, 2006.
- [9] Zákon č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů. *Sbírka zákonů České republiky*, 2000.
- [10] Nařízení vlády č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci. *Sbírka zákonů České republiky*, 2007.
- [11] Nařízení vlády č. 101/2005 Sb. o podrobnějších požadavcích na pracoviště a pracovní prostředí. *Sbírka zákonů České republiky*, 2005.
- [12] Nařízení vlády č. 168/2002 Sb., kterým se stanoví způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při provozování dopravy dopravními prostředky. *Sbírka zákonů České republiky*, 2002.
- [13] Nařízení vlády č. 362/2005 Sb. o bližších požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví při práci na pracovištích s nebezpečím pádu z výšky nebo do hloubky. *Sbírka zákonů České republiky*, 2005.
- [14] Nařízení vlády č. 591/2006 Sb., o bližších minimálních požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví při práci na staveništích. *Sbírka zákonů České republiky*, 2006.
- [15] Nařízení vlády č. 28/2002 Sb., kterým se stanoví způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při práci v lese a na pracovištích obdobného charakteru. *Sbírka zákonů České republiky*, 2002.
- [16] Nařízení vlády č. 27/2002 Sb., kterým se stanoví způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při práci související s chovem zvířat. *Sbírka zákonů České republiky*, 2005.
- [17] MATES P. *Analogie ve správním právu, kdy ano a kdy ne*. [on line]. Dostupné na: www.mvcr.cz/soubor/spravni-pravo-6-11w-mates-pdf.aspx
- [18] HART H.L.A. *Pojem práva. Prostor*. Praha : 2010. ISBN 978-80-7260-239-1.
- [19] Vyhláška č. 67/2015 Sb., pravidlech plavebního provozu. *Sbírka zákonů České republiky*, 2015.
- [20] Zákon č. 251/2005 Sb., o inspekci práce. *Sbírka zákonů České republiky*, 2005.
- [21] SKŘEHOT P. Úvod do BOZP pro personalisty. *Personální a sociálně právní kartotéka*. 9/2016. ISSN 1211-9482.
- [22] KOŽMÍN P. Práva a povinnosti zaměstnanců v oblasti BOZP. *Personální a sociálně právní kartotéka*. 11/2016. ISSN 1211-9482.
- [23] Portál hasici-vzdelavani. [on line]. Dostupné na: <https://www.hasici-vzdelavani.cz/content/prace-na-vode-ledu>

Korespondenční adresa

1. ERGOWORK s.r.o., Raichlova 2659/2, 155 00 Praha 5-Stodůlky, Česká republika, e-mail: ergowork@ergowork.cz

2. Znalecký ústav bezpečnosti a ochrany zdraví, z.ú., Ostrovského 253/3, 150 00 Praha 5-Smíchov, Česká republika, e-mail: zuboz@zuboz.cz